

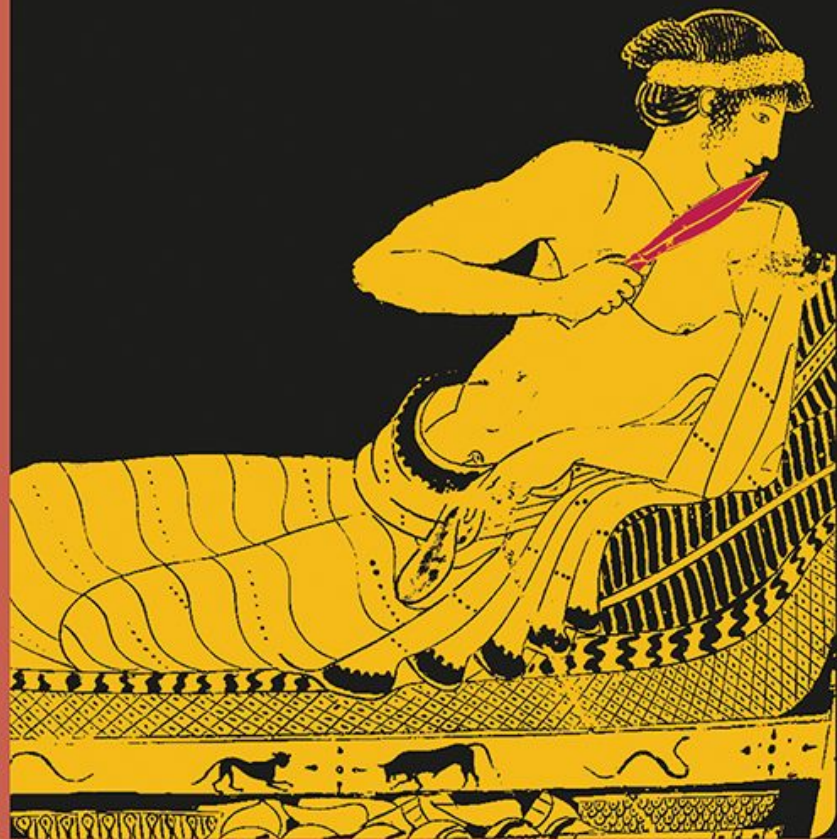
ΧΟΣΕ ΚΑΡΛΟΣ ΣΟΜΟΘΑ

το Σπήλαιο των Ιδεών

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΜΕΛΙΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΧΟΣΕ ΚΑΡΛΟΣ ΣΟΜΟΘΑ

Το Σπήλαιο των Ιδεών

Μυθιστόρημα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΠΑΝΙΚΑ

Μελίνα Παναγιωτίδου

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικά, μηχανικά ή άλλα) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία
Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 499
Χοσέ Κάρλος Σομόθα, *Το Σπήλαιο των Ιδεών*
José Carlos Somoza, *La caverna de las ideas*
Μετάφραση: Μελίνα Παναγιωτίδου
Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος
Διορθώσεις: Ελένη Γεωργοστάθη, Ελένη Μαρτζούκου
Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης
Copyright© José Carlos Somoza, 2000
Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ
(Εκδόσεις Πατάκη), 2018
Πρώτη έκδοση στην ισπανική γλώσσα
από τις εκδόσεις Alfaguara, Μαδρίτη, 2000
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα
από τις εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 2001
Νέα έκδοση στην ελληνική γλώσσα
από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020
KET Γ327 ΚΕΠ 554/20
ISBN 978-960-16-8506-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 23 10.70.63.54, 23 10.70.67.15, ΦΑΞ: 23 10.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

[...] ἔστι γάρ τις λόγος ἀληθής, ἐναντίος τῷ τολμήσαντι γράφειν τῶν τοιούτων καὶ ὀτιοῦν, πολλάκις μὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ πρόσθεν ῥηθείς, ἔοικεν δ' οὖν εἶναι καὶ νῦν λεκτέος.

Ἔστιν τῶν ὄντων ἑκάστω, δι' ὧν τὴν ἐπιστήμην ἀνάγκη παραγίγνεσθαι, τρία, τέταρτον δ' αὐτὴ –πέμπτον δ' αὐτὸ τιθέναι δεῖ, ὃ δὴ γνωστόν τε καὶ ἀληθῶς ἔστιν ὄν– ἐν μὲν ὄνομα, δεύτερον δὲ λόγος, τὸ δὲ τρίτον εἶδωλον [...].

([...]) Ἰπάρχει δηλαδή ένα σωστό επιχείρημα, που αντιτίθεται σε ὅποιον τολμάει να διατυπώνει με το γραπτό λόγο και το ελάχιστο απ' αυτά τα πράγματα, επιχείρημα που και ἄλλοτε πολλές φορές το είπα, και φαίνεται πως και τώρα πρέπει να το πω.

Σε κάθε πράγμα αντιστοιχούν τρία μέσα απαραίτητα για να προκύψει η γνώση του· το τέταρτο είναι η ίδια η γνώση· ως πέμπτο πρέπει να βάλουμε την ιδέα του πράγματος, που μόνη αυτή επιδέχεται γνώση και έχει αληθινή ύπαρξη· το πρώτο είναι η λέξη, το δεύτερο ο ορισμός, το τρίτο το εἶδωλο [...].)*

Πλάτωνος, *Επιστολή Ζ'*, 342a-b

---

* Μετάφραση Ηρώ Ε. Κορμπέτη, Εκδόσεις Στιγμή, 1997.

A *

Το πτώμα κειτόταν ξαπλωμένο πάνω σ' ένα πρόχειρο φορείο από κλαδιά σημύδας. Ο θώρακας και η κοιλιά ήταν μια χαίνουσα, ξεσχισμένη μάζα, που τη διάνθιζε πηγμένο αίμα και ξεραμένο χρώμα, παρότι το κεφάλι και οι βραχίονες παρουσίαζαν λιγότερο οικτρό θέαμα. Ένας στρατιώτης είχε τραβήξει τα σκεπάσματα που το κάλυπταν, έτσι ώστε να μπορέσει να το εξετάσει ο Άσχυλος, ενώ οι περίεργοι, στην αρχή δειλά, ύστερα πολυάριθμοι, είχαν πλησιάσει, σχηματίζοντας κύκλο γύρω από το μακάβριο λείψανο. Η γλαυκή επιδερμίδα της Νύχτας ανατρίχιαζε από την ψύχρα και ο Βορέας έκανε τη χρυσαφένια χαίτη των πυρσών, τις σκοτεινόχρωμες άκρες των χλαμύδων και τα πυκνά λοφία των περικεφαλαιών να κυματίζουν. Η Σιγή είχε τα μάτια ανοιχτά: τα βλέμματα κρέμονταν από τη φρικτή εξερεύνηση του Άσχυλου, που άνοιγε, με κινήσεις μαίας, τα χείλη των πληγών ή βύθιζε τα δάχτυλα στις αποτρόπαιες κοιλότητες με την ίδια

---

* Λείπουν οι πέντε πρώτες αράδες. Στην έκδοση του πρωτοτύπου, ο Μ. δηλώνει ότι σε αυτό το σημείο ο πάπυρος ήταν ξεσχισμένος. Αρχίζω λοιπόν τη μετάφραση του Σπηλαίου των *Ιδεών* από την πρώτη φράση του κειμένου του Μ., που είναι και το μόνο που διαθέτουμε. (Σ.τ.Μ.)

προσεκτική αβρότητα με την οποία ένας αναγνώστης γλιστράει τον δείκτη του στις αναγραφές κάποιου παπύρου, σκυμμένος κάτω από το φως μιας λυχνίας που του είχε φέρει κοντά ο δούλος του, προστατεύοντάς τη με το χέρι από τις ριπές του ανέμου. Ο μόνος που μιλούσε ήταν ο γερο-Κάνδαλος: είχε φωνάξει εν μέση οδῷ όταν εμφανίστηκαν οι στρατιώτες με το πτώμα, ξυπνώντας όλους τους περιοίκους, και πάνω του απέμενε ακόμη κάτι σαν ηχώ του αλαλαγμού του· το κρύο δεν έδειχνε να τον επηρεάζει, κι ας ήταν σχεδόν γυμνός· γυρόφερνε χωλαίνοντας στον κύκλο των ανδρών, σέρνοντας το ατροφικό αριστερό του πόδι, που κατέληγε σε μια μαυριδερή χηλή σατύρου, και απλώνοντας τα κάτισχνα σαν καλάμια χέρια του για να στηριχτεί στους ώμους των υπολοίπων, ενώ αναφωνούσε:

—Είναι θεός... Κοιτάξτε τον!... Έτσι κατεβαίνουν οι θεοί από τον Όλυμπο... Μην τον αγγίζετε!... Δεν σας το είπα; Είναι θεός... Ορκίσου, Καλλίμαχε!... Ορκίσου, Εύφορβε!...

Ο αέρας ανάδευε τη μακριά λευκή του κόμη, που πρόβαλλε αναμαλλιασμένη από τογωνιώδες κεφάλι ωσάν προέκταση της παραφροσύνης του, μισσοσκεπάζοντάς του το πρόσωπο. Όμως κανείς δεν του έδινε πολλή σημασία: ο κόσμος προτιμούσε να παρατηρεί τον νεκρό παρά τον τρελό.

Ο λοχαγός της μεθοριακής φρουράς είχε βγει από την πλησιέστερη κατοικία συνοδεία δύο στρατιωτών και τώρα στερέωνε ξανά την περικεφαλαία με τη μακριά χαίτη: θεωρούσε πρόπον να επιδείξει τα στρατιωτικά διακριτικά του ενώπιον του κοινού. Ατένισε όλους τους παριστα-

μένους πίσω από τη σκοτεινή προσωπίδα και, σταματώντας στον Κάνδαλο, τον έδειξε με την ίδια αδιαφορία με την οποία θα επιχειρούσε να απαλλαγεί από την ενόχληση μιας μύγας.

—Μα τον Δία, κάνετέ τον να σωπάσει, είπε, χωρίς να απευθύνεται ειδικά σε κάποιον στρατιώτη.

Ένας από αυτούς πλησίασε τον γέρο και, υψώνοντας το πίσω τμήμα του δόρατος, χτύπησε με μία και μόνη οριζόντια κίνηση τον ζαρωμένο πάπυρο του υπογοαστρίου του. Ο Κάνδαλος πήρε αναπνοή στη μέση μιας λέξης και διπλώθηκε αθόρυβα στα δυο, όμοια με κόμη που την ανασαλεύει ο άνεμος. Απέμεινε σφαδιάζοντας και βογκώντας στο έδαφος. Ο κόσμος αισθάνθηκε ευγνώμων για την αιφνίδια σιγή.

—Η γνωμάτευσή σου, θεραπευτή;

Ο Άσχυλος, ο γιατρός, δεν βιάστηκε να απαντήσει· δεν ύψωσε καν το βλέμμα προς τον λοχαγό. Δεν του άρεσε να τον αποκαλούν έτσι —«θεραπευτή»—, πόσω μάλλον με αυτόν τον τόνο φωνής που έμοιαζε να προγράφει όλα τα αξιοκαταφρόνητα άτομα εκτός από τον κάτοχό της. Ο Άσχυλος δεν ήταν στρατιωτικός, προερχόταν ωστόσο από παλαιό γένος αριστοκρατών και είχε λάβει εξαιρετη παιδεία: γνώριζε καλά τους Αφορισμούς, τηρούσε όλα τα σημεία του Όρκου και είχε αφιερώσει μακριά διαστήματα μελέτης στην Κω μαθαίνοντας την ιερή τέχνη των Ασκληπιαδών, μαθητών και κληρονόμων του Ιπποκράτους. Δεν ήταν επομένως κάποιος τον οποίο μπορούσε να ταπεινώσει εύκολα ένας λοχαγός συνοριακής φρουράς. Επιπλέον, ένιωθε ότι του είχαν συμπεριφερθεί σκαιά: οι στρατιώτες τον είχαν ξυπνήσει μιαν απροσδιόριστη ώρα του ζοφερού όρθρου για να εξετάσει καταμεσής του δρόμου το πτώμα αυτού του νέου, που τον είχαν φέρει από τον Λυκαβηττό

με φορείο, αποσκοπώντας, αναμφίβολα, στην επιμελή σύνταξη κάποιου είδους αναφοράς. Όμως αυτός, ο Άσχυλος —ήταν γνωστό τοις πάσι—, δεν ήταν ιατρός νεκρών αλλά ζώντων και θεωρούσε πως εκείνη η ποταπή ασχολία δυσφήμιζε το λειτούργημά του. Σήκωσε τα χέρια του κρεουρρημένου σώματος συμπαρασύροντας μια κόμη αιματωδών χυμών· ο δούλος του έσπευσε να τα εξαγνίσει με ένα ύφασμα εμποτισμένο σε καθαρόηριο ύδωρ. Ξερόβηξε δυο φορές προτού μιλήσει. Είπε:

—Λύκοι. Πιθανώς του επιτέθηκε μια πεινασμένη αγέλη. Δαγκωνιές, νυχιές... Δεν έχει καρδιά. Του την έχουν ξεριζώσει. Η κοιλότητα των θερμών υγρών είναι μερικώνς κενή...

Η λυσίκομη Φήμη διέτρεξε τα χείλη του κοινού.

—Άκουσες, Αιμόδωρε, ψιθύρισε κάποιος στον διπλανό του. Λύκοι.

—Κάτι θα πρέπει να γίνει γι' αυτό, αντέτεινε ο συνομιλητής του. Θα συζητήσουμε το θέμα στην Εκκλησία του Δήμου...

—Η μητέρα ενημερώθηκε ήδη, ανήγγειλε ο λοχαγός, καταστέλλοντας τα σχόλια με τη σταθερότητα της φωνής του. Δεν θέλησα να της δώσω λεπτομερείς πληροφορίες· ξέρει απλώς ότι ο γιος της πέθανε. Και δεν θα δει το σώμα, ώσπου να έρθει ο Δαμίνος του δήμου του Κλαζοβίβνος· είναι πλέον ο μοναδικός άνδρας στην οικογένεια και αυτός θα ορίσει τι μέλλει γενέσθαι.

Μιλούσε με φωνή σθεναρή, συνηθισμένη να της δείχνουν υπακοή, με τα πόδια ανοιχτά και στηρίζοντας τις γροθιές στη φούστα του χιτώνα. Έδινε την εντύπωση ότι απευθυνόταν στους στρατιώτες, ήταν ωστόσο πασιφανές ότι απολάμβανε την προσοχή του όχλου:

—Σε ό,τι μας αφορά, τελειώσαμε!

Και στράφηκε προς την ομάδα των πολιτών για να προσθέσει:

—Εμπρός, πολίτες, στα σπίτια σας! Δεν υπάρχει τίποτε άλλο να δείτε εδώ! Κοιτάξτε να κοιμηθείτε... Η νύχτα δεν έχει τελειώσει ακόμα!

Σαν πυκνή κόμη που την ανασαλεύει ιδιότροπος άνεμος και όπου κάθε τρίχα επιλέγει να αναδευτεί προς διαφορετική κατεύθυνση, έτσι άρχισε να σκορπίζει το συγκρατημένο πλήθος· άλλοι έφευγαν συνοδεία και άλλοι μόνοι, σχολιάζοντας το φοβερό συμβάν ή μένοντας σιωπηλοί:

—Είναι γεγονός, Αιμόδωρε· οι λύκοι αφθονούν στον Λυκαβηττό. Άκουσα να λένε ότι αρκετοί χωρικοί έχουν υποστεί τις επιθέσεις τους...

—Και τώρα... αυτός ο δύσμοιρος έφηβος! Πρέπει να συζητήσουμε το θέμα στην Εκκλησία του Δήμου...

Ένας βραχύσωμος, υπέρβαρος άνδρας δεν σάλεψε όταν οι υπόλοιποι απομακρύνθηκαν. Έστεκε στα πόδια του πτώματος, παρατηρώντας το με μάτια μισόκλειστα και ατάραχα, χωρίς την παραμικρή έκφραση στο ευτραφές, αν και καλοσχηματισμένο, πρόσωπό του. Έμοιαζε να έχει αποκοιμηθεί όρθιος: οι άνδρες που έφευγαν τον παρέκαμπταν, περνώντας από δίπλα του χωρίς να τον κοιτάζουν, λες και επρόκειτο για κίονα ή για πέτρα. Ένας στρατιώτης τον πλησίασε και τον τράβηξε από τον μανδύα:

—Πήγαινε στο σπίτι σου, πολίτη. Άκουσες τι είπε ο λοχαγός μας.

Ο άνδρας μετά βίας αντιλήφθηκε ότι απευθύνονταν σε αυτόν: συνέχισε να κοιτάζει προς την ίδια κατεύθυνση, ενώ τα χοντρά του δάχτυλα χάιδευαν την άκρη από το περιποιημένο αργυρόλευκο γένι του. Ο στρατιώτης, θεωρώντας πως είχε να κάνει με κουφό, του έδωσε μια ελαφριά σπρωξιά και ύψωσε τη φωνή:

—Ει, σου μιλάω! Δεν άκουσες τον λοχαγό μας; Πήγαινε στο σπίτι σου!

—Συμπάθα με, είπε ο άνδρας με τόνο ο οποίος φανέρωνε ότι ποσώς τον απασχολούσε η παρεμβολή του στρατιώτη. Φεύγω.

—Τι κοιτάς;

Τα βλέφαρα του άνδρα ανοιγόκλεισαν δυο φορές και απέστρεψε το βλέμμα από το σώμα, που τώρα κάποιος άλλος στρατιώτης κάλυπτε μ' έναν μανδύα. Είπε:

—Τίποτα. Σκεφτόμουν.

—Ε, λοιπόν, σκέψου γερμένος στην κλίνη σου.

—Δίκιο έχεις, συγκατένευσε ο άνδρας.

Φαινόταν αφυπνισμένος από αστραπιαίο όνειρο. Κοίταξε γύρω του και απομακρύνθηκε αργά.

Είχαν φύγει όλοι οι περίεργοι, και ο Άσχυλος, ο οποίος κάτι έλεγε με τον λοχαγό της φρουράς, έμοιαζε κάτι παραπάνω από πρόθυμος να εξαφανιστεί τάχιστα, μόλις του το επέτρεπε ο συνομιλητής του. Μέχρι κι ο γερο-Κάνδαλος, διπλωμένος ακόμη από τον πόνο και στενάζοντας, ξεμάκραινε στα τέσσερα, διωγμένος κλοτσηδόν από τους στρατιώτες και αναζητώντας μια σκοτεινή γωνιά για να περάσει τη νύχτα συντροφιά με τα όνειρα της παραφροσύνης του. Η μακριά λευκή του κόμη ζωντάνευε με τον αέρα· βοστρυχωνόταν κατά μήκος της πλάτης και την επόμενη στιγμή ορθωνόταν σε μια ακανόνιστη στιβάδα χιονόλευκης χαίτης, σ' ένα άσπιλο λοφίο αναστατωμένο από τον άνεμο. Στον ουρανό, όπου διαγράφονταν οι ακριβείς γραμμές του Παρθενώνα, η Νύχτα ξέπλεκε νωχελικά, σαν αργό χτένισμα κόρης, τη νεφελώδη, αργυροστεφάνωτη κόμη της.*

---

* Κινεί την προσοχή η υπέρμετρη χρήση μεταφορών σχετιζο-

Ωστόσο ο παχύς άνδρας, τον οποίο ο στρατιώτης έμοιαζε να έχει αφυπνίσει από κάποιο όνειρο, αντί να εισχωρήσει, όπως οι άλλοι, στον δαίδαλο των δρόμων που σχημάτιζαν τον περίπλοκο ενδότερο οικισμό, ταλαντεύτηκε, σαν να το ξανασκεφτόταν, κι ύστερα έκανε τον γύρο της μικρής πλατείας με ήρεμο βήμα και κατευθύνθηκε προς την κατοικία από την οποία, λίγα λεπτά νωρίτερα, είχε βγει ο λοχαγός της φρουράς και όπου τώρα αντηχούσαν ευκρινώς θρηνητικές κραυγές. Ακόμη και στο εξασθενημένο μισοσκόταδο της νύχτας, η κατοικία μαρτυρούσε την παρουσία οικονομικά εύρωστης οικογένειας: ήταν μεγάλη, διώροφη και είχε μπροστά έναν απλόχωρο κήπο με χαμηλό τοίχο. Η εξώθυρα, στην οποία έφτανε κανείς ανεβαίνοντας λίγα σκαλιά, ήταν δίφυλλη και περιβαλλόταν από δωρικούς κίονες. Τα θυρόφυλλα ήταν ανοιχτά. Στα σκαλοπάτια, κάτω από το φως μιας δάδας στερεωμένης στον τοίχο, καθόταν ένα αγόρι.

Όταν πλησίασε ο άνδρας, ένας γέροντας πρόβαλε παραπαίοντας στη θύρα: φορούσε τον τεφρό χιτώνα των δούλων και στην αρχή, έτσι ασταθές που ήταν το βήμα του, ο άνδρας νόμισε πως ή μεθυσμένος ήταν ή παράλυτος. Έπειτα όμως αντιλήφθηκε πως έκλαιγε πικρά. Ο γέροντας ούτε καν τον κοίταξε καθώς πέρασε δίπλα του· σφίγγοντας το πρόσωπο στις βρόμικες παλάμες του, προχώρησε στα τυφλά ακολουθώντας το μονοπάτι του κήπου μέχρι το μικρό άγαλμα του εποπτεύοντος Ερμή, ενόσω ψέλλιζε ασυνάρτητες, ακατάληπτες φράσεις όπου πότε πότε

μένων με «κόμες» και «χαίτες», διάσπαρτων εξαρχής στο κείμενο: ενδέχεται να υποδεικνύουν την παρουσία ειδήσεως, αλλά δεν είναι βέβαιο. Ο Μ. φαίνεται να μην το έχει αντιληφθεί, δεδομένου ότι δεν αναφέρει τίποτε στις σημειώσεις του. (Σ.τ.Μ.)

ξεχώριζε ένα «Κυρά μου!...» ή «Ω, μοίρα κακή!...». Ο άνδρας έπαψε να τον προσέχει και αποτάθηκε στο παιδί, που τον παρατηρούσε χωρίς να δείχνει σημεία συστολής, καθισμένο ακόμη στα σκαλιά και αγκαλιάζοντας τις κνήμες με τα μικρά του χέρια.

—Είσαι δούλος αυτού του σπιτιού; ρώτησε δείχνοντάς του τον οξειδωμένο δίσκο ενός οβολού.

—Ναι, αλλά θα μπορούσα εξίσου να είμαι δούλος και του δικού σου.

Ο άνδρας αιφνιδιάστηκε από την ταχύτητα της απάντησης και την προκλητική καθαρότητα της φωνής. Υπολόγισε ότι δεν πρέπει να ήταν πάνω από δέκα χρονών. Είχε δεμένη στο μέτωπο μια υφασμάτινη ταινία, που συγκατατούσε με μύριους κόπους τις άτακτες ξανθές τούφες του, ή μάλλον όχι ακριβώς ξανθές· μελιές, αν και ήταν δύσκολο να εκτιμήσει επακριβώς την απόχρωση εκείνης της χαίτης κάτω από τις αντιλαμπές της δάδας. Το πρόσωπό του, μικρό και ωχρο, απέκλειε οποιαδήποτε λυδική ή φοινικική καταγωγή· παρέπεμπε σε βόρεια προέλευση, θρακική ίσως. Στην έκφρασή του, στο στενό συνοφρυωμένο μέτωπο και στο ασύμμετρο χαμόγελο, σωρευόταν ευφυΐα. Φορούσε μόνο τον φαιό χιτώνα των δούλων αλλά, παρότι τα χέρια και τα πόδια του ήταν γυμνά, δεν έδειχνε να κρυώνει. Άρπαξε επιδέξια τον οβολό και τον έκρυψε στις πτυχές του χιτώνα. Εξακολούθησε να μένει καθιστός, κουνώντας τα ξυπόλυτα πόδια του.

—Προς το παρόν, μόνο μια εκδούλευση χρειάζομαι, είπε ο άνδρας. Να με αναγγείλεις στη δέσποινά σου.

—Η δέσποινά μου δεν δέχεται κανέναν. Ένας μεγάλος σωμας στρατιώτης, που είναι ο λοχαγός της φρουράς, την επισκέφθηκε πιο πριν και της είπε πως ο γιος της πέθανε. Τώρα οδύρεται, τραβάει τα μαλλιά της και φωνάζει τους

θεούς για να τους ρίχνει κατάρες.

Ωσάν τα λόγια του να είχαν ανάγκη αποδείξεων, από το βάθος του σπιτιού ακούστηκε ξαφνικά ένας μακρόσυρτος, εν χορώ θρήνος.

—Οι δούλες της, επισήμανε ατάραχα το αγόρι.

Ο άνδρας είπε:

—Άκου. Γνώριζα τον σύμβιο της δέσποινάς σου...

—Ήταν προδότης, τον διέκοψε το παιδί. Πέθανε πριν από πολύ καιρό, καταδικασμένος σε θάνατο.

—Ναι, απ' αυτό πέθανε· επειδή καταδικάστηκε σε θάνατο. Αλλά η δέσποινά σου με ξέρει καλά και, αφού είμαι εδώ, θα ήθελα να της εκφράσω τη λύπη μου.

Έβγαλε από τον χιτώνα του κι άλλον οβολό, που άλλαξε χέρια εξίσου γρήγορα με τον προηγούμενο.

—Πήγαινε και πες της ότι ήρθε να τη δει ο Ηρακλής Πόντωρ. Εάν δεν επιθυμεί να με δει, θα φύγω. Αλλά πήγαινε και πες της το.

—Θα το κάνω. Αν όμως δεν σε δεχτεί, θα πρέπει να σου επιστρέψω τους οβολούς;

—Όχι. Είναι δικοί σου. Αν όμως με δεχτεί, θα σου δώσω άλλον έναν.

Το παιδί πετάχτηκε αμέσως όρθιο:

—Μα τον Απόλλωνα, ξέρεις να διαπραγματεύεσαι! είπε κι εξαφανίστηκε στη σκοτεινιά του πρόθυρου.

Η αναστατωμένη κόμη των νεφών στον νυχτερινό ουρανό μετά βίας πρόλαβε ν' αλλάξει σχήμα στο διάστημα που ο Ηρακλής περίμενε μια απάντηση. Εντέλει το μελί κεφάλι του αγοριού επέστρεψε από το σκοτάδι:

—Δώσ' μου τον τρίτο οβολό, χαμογέλασε.

Στο εσωτερικό της κατοικίας, οι διάδρομοι επικοινωνούσαν μεταξύ τους με λιθόκτιστες αψιδωτές στοές που θύ-

μιζαν μεγάλες, ανοιχτές σιαγόνες, σχηματίζοντας έναν ερεβώδη δαίδαλο. Το αγόρι στάθηκε στη μέση ενός μισοσκότεινου διαδρόμου, ώστε να τοποθετήσει στο στόμιο ενός αναρτήρα τη δάδα με την οποία φώτιζε τη διαδρομή: ο αναρτήρας βρισκόταν σε ικανό ύψος και, παρότι ο μικρός δούλος δεν είχε ζητήσει βοήθεια –σηκωνόταν στις μύτες των ποδιών, καταβάλλοντας προσπάθειες για να τον φτάσει–, ο Ηρακλής πήρε τη δάδα και την έκανε να γλιστρήσει απαλά μέσα στον σιδερένιο δακτύλιο.

—Μένω υπόχρεος, είπε το παιδί. Δεν είμαι ακόμη αρκετά μεγάλος.

—Θα είσαι σύντομα.

Οι τοίχοι διηθούσαν κραυγές, βρυχηθμούς και αντίκλους οδύνης προερχόμενους από αθέατα χείλη. Ήταν σαν να θρηνούσαν συγχρόνως όλοι οι οικήτορες του σπιτιού. Το αγόρι –ο Ηρακλής δεν μπορούσε να δει το πρόσωπό του, γιατί προπορευόταν, μικρόσωμο, απροστάτευτο, ως πρόβατο που βαδίζει προς τις ανοιχτές σιαγόνες ενός τεράστιου μαύρου θηρίου– έμοιαζε αίφνης εξίσου συγκινημένο:

—Όλοι αγαπούσαμε τον νεαρό κύριό μας, είπε χωρίς να στραφεί και χωρίς να σταματήσει. Ήταν πολύ καλός.

Έβγαλε ένα σύντομο αγκομαχητό ή αναστεναγμό ή ρούφηξε τη μύτη του, και προς στιγμήν ο Ηρακλής αναρωτήθηκε μήπως έκλαιγε.

—Έβαζε να μας ραβδίσουν μόνο όταν είχαμε κάνει κάτι πραγματικά κακό, και τον γερο-Ιφίμαχο κι εμένα δεν μας τιμώρησε ποτέ... Πρόσεξες τον δούλο που βγήκε από το σπίτι όταν έφτασες;

—Όχι ιδιαίτερα.

—Αυτός ήταν ο Ιφίμαχος. Ήταν ο παιδαγωγός του νεαρού κυρίου μας και του στοίχισε πολύ η είδηση.

Και, χαμηλώνοντας τη φωνή, πρόσθεσε:

—Ο Ιφίμαχος είναι καλός άνθρωπος, αν και λίγο αφέλης. Τα πάω καλά μαζί του, αλλά εγώ τα πάω καλά σχεδόν με όλους.

—Δεν με εκπλήσσει.

Είχαν φτάσει σε έναν θάλαμο.

—Πρέπει να περιμένεις εδώ. Η δέσποινα θα έρθει αμέσως.

Το δωμάτιο ήταν ένα δειπνητήριο χωρίς παράθυρα, όχι πολύ μεγάλο, επαγρυπνούμενο από την ακανόνιστη αντιλαμπή απέριπτων λυχνιών τοποθετημένων επάνω σε μικρές πέτρινες προεξοχές. Το κοσμούσαν πλατύστομοι αμφορείς. Υπήρχαν επίσης δύο παλιά ανάκλιτρα, όχι ακριβώς ελκυστικά για την ανάπαυση του σώματος. Όταν ο Ηρακλής έμεινε μόνος, η σκοτεινιά αυτού του άντρου, οι αδιάκοποι λυγμοί, ως κι ο αποπνικτικός αέρας που πλανιόταν σαν χνότο μολυσμένου στόματος, τον έκαναν να ασφυκτιά. Συλλογίστηκε ότι ολόκληρο το σπίτι έμοιαζε συντονισμένο με τον θάνατο, σαν να μην είχαν πάψει να διεξάγονται καθημερινά στο εσωτερικό του παρατεταμένες εντάφιας τελετές. «Τι μύριζε;» διερωτήθηκε. Γυναικείο θρήνο. Το δωμάτιο ήταν γεμάτο ως τα χείλη με την υγρή απόπνοια θλιμμένων γυναικών.

—Ηρακλή Πόντορα, εσύ;...

Μια σκιά περιγραφόταν στο πρόθυρο της εισόδου προς τα εσωτερικά διαμερίσματα. Το αδύναμο φως των λύχνων δεν αποκάλυπτε το πρόσωπό της, εκτός –παράξενη σύμπτωση– από την περιοχή των χειλιών. Έτσι, το πρώτο πράγμα που είδε ο Ηρακλής από την Αίτιδα ήταν το στόμα της, το οποίο, καθώς άνοιξε για να γεννηθούν οι λέξεις, άφησε να διαφανεί ένας μαύρος σφόνδυλος σαν άδεια οφθαλμική κοιλότητα, που έμοιαζε να τον ατενίζει απρο-

σήγορα, όπως τα μάτια των επιζωγραφισμένων μορφών.

—Είναι πολύς καιρός που δεν έχεις διασχίσει το κατώφλι της λιτής εστίας μου, είπε το στόμα χωρίς να περιμένει απόκριση. Καλώς όρισες.

—Να είσαι καλά.

—Η φωνή σου... Τη θυμάμαι ακόμη. Και το πρόσωπό σου. Όμως η λήθη έρχεται σύντομα, έστω και αν βλέπουμε συχνά...

—Δεν βλέπουμε συχνά, διόρθωσε ο Ηρακλής.

—Πράγματι· η κατοικία σου είναι πολύ κοντά στη δική μου, όμως εσύ είσαι άνδρας και εγώ γυναίκα. Εγώ κατέχω τη θέση της δέσποινας, της μοναχικής κυρίας του οίκου, κι εσύ του άνδρα που συζητάει στην Αγορά και εκθέτει τη γνώμη του στην Εκκλησία του Δήμου... Εγώ δεν είμαι παρά μια χήρα γυναίκα. Εσύ ένας άνδρας χήρος. Εκπληρώνουμε αμφότεροι το καθήκον μας στην πόλι των Αθηνών.

Το στόμα έκλεισε και τα ωχρά χείλη συσπάστηκαν σχηματίζοντας μια λεπτή, σχεδόν αδιόρατη, καμπύλη. Μειδίαμα; Ο Ηρακλής δυσκολευόταν να διακρίνει. Πίσω από τη σκιά της Αίτιδος εμφανίστηκαν δυο δούλες που τη συνόδευαν. Έκλαιγαν κι οι δυο ή κλαυθμύριζαν ή είχαν απλώς συντονιστεί σε έναν και μόνο συγκοπτόμενο φθόγγο, σαν αύληση σύριγγας. «Πρέπει να ανεχθώ την ωμότητά της» σκέφτηκε εκείνος «επειδή μόλις έχει χάσει το μοναδικό αρσενικό παιδί της».

—Δέξου τα συλλυπητήριά μου, είπε.

—Δεκτά.

—Και την αρωγή μου. Σε οτιδήποτε χρειαστείς.

Κατάλαβε αμέσως ότι δεν έπρεπε να έχει προσθέσει αυτό το τελευταίο: συνιστούσε υπέρβαση των ορίων της επίσκεψής του το να θέλει να μειώσει την απέραντη από-

σταση, να συνοψίσει σε δυο λέξεις όλα τα χρόνια σιγής. Το στόμα άνοιξε σαν μικρό αλλά επικίνδυνο ζώο, συσπειρωμένο ή κοιμισμένο, που είχε αίφνης αντιληφθεί ένα θήραμα.

—Με αυτόν τον τρόπο εξοφλείται κι η φιλία σου με τον Μέραγρο, αντέτεινε ξερά εκείνη. Δεν χρειάζεται να πεις τίποτε άλλο.

—Δεν πρόκειται για τη φιλία μου με τον Μέραγρο... Το θεωρώ καθήκον μου.

—Ω, καθήκον.

Τώρα το στόμα όντως διέγραψε ένα ακαθόριστο μειδίαμα.

—Καθήκον ιερό, βεβαίως. Εξακολουθείς να μιλάς όπως πάντα, Ηρακλή Πόντορα!

Εκείνη έκανε ένα βήμα μπροστά. Το φως αποκάλυψε την πυραμίδα της μύτης, τα οργωμένα από πρόσφατες αμυχές ζυγωματικά και τα μαύρα κάρβουνα των ματιών της. Δεν είχε γεράσει τόσο όσο περίμενε ο Ηρακλής: διατηρούσε ακόμη —έτσι του φάνηκε— τη σφραγίδα του καλλιτέχνη που την είχε πλάσει. Οι κόλποι του μαύρου πέπλου της έπεφταν με αργό κυματισμό επάνω στο στήθος: το ένα χέρι, το αριστερό, χανόταν κάτω από το ιμάτιο, ενώ το δεξί το έσφιγγε για να το κρατάει κλειστό. Σε αυτό το χέρι πρόσεξε ο Ηρακλής το γήρας της, λες και τα χρόνια είχαν κυλήσει μέσω των βραχιόνων, ώσπου να αμαυρώσουν τα άκρα. Εκεί, μόνον εκεί, σ' εκείνες τις έκδηλες αρθρώσεις και στα παραμορφωμένα δάχτυλα, ήταν ηλκιωμένη η Αίτις.

—Σου οφείλω χάριτες γι' αυτό το καθήκον, μουρμούρισε εκείνη και για πρώτη φορά υπήρχε στη φωνή της κάποια βαθιά ειλικρίνεια που τον έκανε ν' ανατριχιάσει. Πώς το έμαθες τόσο γρήγορα;

—Προκλήθηκε αναστάτωση στον δρόμο όταν έφεραν το σώμα. Ξύπνησαν όλοι οι γείτονες.

Ακούστηκε μια κραυγή. Ύστερα κι άλλη. Για μια παράλογη στιγμή, ο Ηρακλής σκέφτηκε ότι προέρχονταν από το στόμα της Αίτιδος, που παρέμενε κλειστό: σαν να είχε βρυχηθεί από μέσα της και όλο το ισχνό της σώμα να παλλόταν, αντηχώντας την κραυγή του λάρυγγά της.

Αλλά τότε ακριβώς η κραυγή εισχώρησε μαυροντυμένη στο δωμάτιο, έσπρωξε τις δούλες, έτρεξε κουκουβιστή από τοίχο σε τοίχο και σωριάστηκε σε μια γωνιά, εκκωφαντική, σφασιάζοντας σαν να είχε γίνει λεία της ιεράς νόσου. Στο τέλος αναλύθηκε σε αστείρευτο θρήνο.

—Για την Ελέα ήταν πολύ χειρότερο, είπε η Αίτις απολογητικά, λες και ήθελε να ζητήσει συγγνώμη από τον Ηρακλή για τη συμπεριφορά της κόρης της. Ο Θράμαχος δεν ήταν μόνον αδελφός της: ήταν και ο κύριός της, ο νόμιμος προστάτης της, ο μοναδικός άνδρας που γνώρισε και αγάπησε η Ελέα.

Η Αίτις στράφηκε προς την κόρη που, ακουμπισμένη στη σκοτεινή γωνιά, με τα πόδια μαζεμένα, σαν να ήθελε να καταλάβει τον ελάχιστο δυνατό χώρο ή να επιθυμούσε να γίνει ένα με το σκοτάδι, όμοια με μαύρη αράχνη, έφερνε και τα δυο της χέρια στο πρόσωπο, με μάτια και στόμα ορθάνοιχτα —τα χαρακτηριστικά της δεν ήταν παρά τρεις κύκλοι που περιέκλειαν ολόκληρη την όψη της—, συγκλονισμένη από βίαιους λυγμούς. Η Αίτις είπε:

—Αρκεί, Ελέα. Ξέρεις καλά ότι δεν πρέπει να βγαίνεις από τον γυναικωνίτη, πόσω μάλλον σε αυτή την κατάσταση. Να εκδηλώνεις έτσι την οδύνη σου μπροστά σε έναν καλεσμένο... αλίμονο! Δεν αρμόζει σε ενάρετη γυναίκα! Γύρισε στο δωμάτιό σου!

Όμως ο θρήνος της κόρης δυνάμωσε. Η Αίτις αναφώ-

νησε, υψώνοντας το χέρι:

—Δεν θα σε διατάξω δεύτερη φορά!

—Επίτρεφέ μου, δέσποινα, ικέτευσε η μία δούλα· γονάτισε βιαστικά δίπλα στην Ελέα και της απηύθυνε φιθυριστά λόγια που ο Ηρακλής δεν κατόρθωσε να ακούσει. Οι λυγμοί σύντομα μετατράπηκαν σε ακατάληπτα ψελίσματα.

Όταν ο Ηρακλής γύρισε να κοιτάξει την Αίτιδα, αντιλήφθηκε ότι εκείνη τον κοιτούσε ήδη.

—Τι συνέβη; είπε η Αίτις. Ο λοχαγός της φρουράς μού είπε απλώς ότι ένας γιδοβοσκός τον βρήκε νεκρό όχι πολύ μακριά από τον Λυκαβηττό...

—Ο Άσχυλος, ο γιατρός, βεβαιώνει πως ήταν λύκοι.

—Θα χρειάζονταν πολλοί λύκοι για να αποτελειώσουν τον γιο μου!

«Και ουκ ολίγοι για να αποτελειώσουν εσένα, ω ευγενική γυναίκα» σκέφτηκε εκείνος.

—Αναμφίβολα ήταν πολλοί, κατένευσε.

Η Αίτις άρχισε να μιλάει με αλλόκοτη πραότητα, χωρίς να απευθύνεται στον Ηρακλή, λες και ανέπεμπε μια κατ'ιδίαν ικεσία. Στην ωχρότητα του γωνιόδους προσώπου της, οι γραμμές των κοκκινωπών αμυχών της μάτωναν ξανά.

—Έφυγε πριν από δύο μέρες. Τον αποχαιρέτησα όπως τόσες και τόσες φορές, χωρίς να ανησυχώ, γιατί πια ήταν άνδρας και ήξερε να φροντίζει τον εαυτό του... «Θα περάσω όλη την ημέρα κυνηγώντας, μητέρα» μου είπε. «Θα γεμίσω για χάρη σου το δισάκι μου με πέρδικες και τσίχλες. Θα απλώσω με τα δίχτυα μου παγίδες για λαγούς»... Σκόπευε να επιστρέψει το ίδιο κιόλας βράδυ. Δεν το έπραξε. Ήθελα να τον επιπλήξω όταν θα έφτανε, αλλά...

Το στόμα της άνοιξε ξαφνικά, σαν έτοιμο να προφέρει

μια τρομερή λέξη. Παρέμεινε έτσι για μια στιγμή, με τη γνάθο τεταμένη και τη σκοτεινή έλλειψη των σιαγόνων ακινητοποιημένη στη σιγή.* Το έκλεισε πάλι απαλά και μουρμούρισε:

—Αλλά τώρα δεν μπορώ να σταθώ αντίκρυ στον Θάνατο και να τον επιπλήξω... γιατί δεν θα επέστρεφε με την όψη του γιου μου ζητώντας μου συγχώρεση... Αγοράκι μου αγαπημένο!...

«Μια ακροθιγής δική της τρυφερότητα είναι τρομακτικότερη κι από τον βρυχηθμό του ήρωα Στέντορος» σκέφτηκε άναυδος ο Ηρακλής.

—Καμιά φορά οι θεοί είναι άδικοι, είπε απλώς αντί σχολίου, αλλά και επειδή, κατά βάθος, το πίστευε.

—Μην τους αναφέρεις, Ηρακλή... Ω, μην αναφέρεις τους θεούς!

Το στόμα της Αίτιδος έτρεμε από οργή.

—Οι θεοί ήταν αυτοί που έμπηξαν τους κυνόδοντες τους στο σώμα του γιου μου και μειδίασαν όταν ξεριζώσαν και καταβρόχθισαν την καρδιά του, εισπνέοντας ηδονικά τη χλιαρή μυρωδιά του αίματός του! Ω, μην αναφέρεις τους θεούς παρουσία μου!...

Του Ηρακλή τού φάνηκε ότι μάταια η Αίτις προσπαθούσε να κατευνάσει τη φωνή της, που τώρα αντηχούσε με δυνατούς βρυχηθμούς στην κοιλότητα του στόματός της, ενώ γύρω της έπεφτε σιωπή. Οι δούλες είχαν γυρίσει

---

* Οι μεταφορές και εικόνες οι σχετικές με «χείλη», «στόμα» ή «σιαγόνες», καθώς και με «κραυγές», «θρήνους» ή «βρυχηθμούς», καταλαμβάνουν –όπως ίσως έχει ήδη προσέξει ο παρατηρητικός αναγνώστης– όλο το δεύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου. Θεωρώ πασίδηλο ότι βρισκόμαστε ενώπιον ειδητικού κειμένου. (Σ.τ.Μ.)

τα κεφάλια να τη δουν. Ως και η ίδια η Ελέα είχε βουβαθεί και άκουγε τη μητέρα της με θανάσιμο δέος.

—Ο Κρόνιος Ζευς έριξε κάτω την τελευταία δρυ αυτού του σπιτιού, κι ήταν ακόμη θαλερή! Κατάρρα στους θεούς και στην αθάνατη γενιά τους!...

Τα χέρια της είχαν υψωθεί ανοιχτά, σε μια κίνηση τρομακτική, άμεση, σχεδόν ακριβή. Έπειτα, χαμηλώνοντας τους βραχίονες αργά, ταυτόχρονα με την ένταση των κραυγών της, πρόσθεσε με αιφνίδια περιφρόνηση:

—Ο καλύτερος αίνος στον οποίο μπορούν να ελπίζουν οι θεοί είναι η σιγή μας!...

Και τότε εκείνη η λέξη —«σιγή»— σχίστηκε από μια τριπλή κραυγή. Ο ήχος διαπέρασε τα αυτιά του Ηρακλή και τον συνόδευε καθώς έβγαινε από την πένθιμη κατοικία: μια κραυγή τελετουργική, τριχοτομημένη, από τις δούλες και την Ελέα, με τα στόματα ανοιχτά, εξαρθρωμένα, που σχημάτιζαν έναν μόνο λάρυγγα θραυσμένο σε τρεις φθόγγους ανόμοιους, οξείς και εκκωφαντικούς, που εκτόξευσαν μακριά, προς τρεις κατευθύνσεις, τον πένθιμο βρυχηθμό των σιαγόνων.*

---

* Εκπλήσσει το γεγονός ότι ο Μ., στη λόγια έκδοσή του του πρωτοτύπου, δεν αναφέρει καν την έντονη είδησι την οποία αποκαλύπτει το κείμενο και η οποία διατρέχει ολόκληρο το πρώτο τουλάχιστον κεφάλαιο. Ωστόσο δεν αποκλείεται να αγνοεί αυτή την τόσο παράδοξη λογοτεχνική προσφυγή. Δεν είναι ασυνήθης η ύπαρξη μεταφραστών, ακόμη και μεταξύ των πλέον δόκιμων, που δεν ξέρουν σε τι συνίσταται αυτή η τεχνική, την οποία πάντως χρησιμοποίησαν μόνο μερικοί Έλληνες συγγραφείς —επ' ουδενί οι πιο φημισμένοι— και που το κύριο χαρακτηριστικό της έγκειτο ακριβώς στο να μένει απαρατήρητη από όσους δεν την είχαν υπόψη. Ως παράδειγμα, χάριν του περιεργου αναγνώστη, αλλά και για να διηγηθώ με ειλικρίνεια πώς ανακάλυψα εντέλει την

εικόνα που κρύβει αυτό το κεφάλαιο (ο μεταφραστής έχει χρέος να είναι ειλικρινής στις σημειώσεις του· το ψεύδος αποτελεί προνόμιο του συγγραφέα), θα αναφέρω τη σύντομη συζήτηση που είχα χτες με τη φίλη Ελένη, την οποία θεωρώ ευρυμαθή και πολύ πεπειραμένη συνάδελφο. Την ώρα ενός διαλείμματος για φαγητό, ανέκυψε το θέμα της δουλειάς μας και της ανέφερα ενθουσιασμένος ότι το *Σπήλαιο των Ιδεών*, το έργο που έχω αρχίσει να μεταφράζω, είναι ειδητικό κείμενο. Έμεινε άγαλμα, παρατηρώντας με και κρατώντας από το κοτσάνι, στο αριστερό της χέρι, το κεράσι που είχε πάρει από ένα πιάτο εκεί δίπλα.

—Ένα τι; είπε.

—Η *είδησις*, της εξήγησα, είναι μια λογοτεχνική τεχνική την οποία επινόησαν οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς, προκειμένου να μεταδώσουν μυστικά κλειδιά ή μηνύματα στα έργα τους. Συνίσταται στην επανάληψη, εντός οιουδήποτε κειμένου, μεταφορών ή λέξεων που, εάν απομονωθούν από έναν οξυδερκή αναγνώστη, σχηματίζουν μια ιδέα ή μια εικόνα ανεξάρτητη από το αρχικό κείμενο. Ο Αργινούσος ο Κορίνθιος, λόγου χάρη, έκρυψε διά *ειδήσεως* την πληρέστατη περιγραφή μιας νέας που αγαπούσε σε ένα μακροσκελές ποίημα φαινομενικά αφιερωμένο στα αργιολούλουδα. Και ο Έπαφος ο Μακεδών...

—Τι ενδιαφέρον! χαμογέλασε βαριεστημένα η Ελένη. Και μπορώ να μάθω τι υποκρύπτει το ανώνυμο κείμενό σου του *Σπηλαίου των Ιδεών*;

—Θα το μάθω όταν θα έχω ολοκληρώσει τη μετάφρασή του. Στο πρώτο κεφάλαιο, οι συχνότερα επαναλαμβανόμενες λέξεις είναι «κόμες», «χαίτες» και «στόματα» ή «σιαγόνες» που «κραυγάζουν» ή «βρυχώνται», αλλά...

—«Χαίτες» και «σιαγόνες που βρυχώνται»;... με διέκοψε όλο απλότητα. Μπορεί να εννοεί λιοντάρι, έτσι δεν είναι;

Κι έφαγε το κεράσι.

Ανέκαθεν απεχθανόμουν αυτή την ικανότητα των γυναικών να φτάνουν στην αλήθεια χωρίς να εξουθενώνονται, ακολουθώντας τη συντομότερη οδό. Ήταν η σειρά μου να μείνω άγαλμα, παρατηρώντας τη με μάτια ορθάνοιχτα.

—Ναι, βέβαια, λιοντάρι... φέλλισα.

—Αυτό που δεν καταλαβαίνω, συνέχισε η Ελένη χωρίς να δώσει περαιτέρω σημασία στο ζήτημα, είναι για ποιο λόγο θεωρούσε ο συγγραφέας τόσο μυστική την ιδέα ενός λιονταριού, ώστε να τη συγκαλύψει διά... πώς το 'πες;

—Διά ειδήσεως. Θα το μάθουμε όταν τελειώσω τη μετάφραση: ένα ειδητικό κείμενο γίνεται κατανοητό μόνον όταν αναγνωστεί από το άλφα ως το ωμέγα.

Κι ενώ έλεγα αυτό, συλλογιζόμουν: «Μα βέβαια, ένα λιοντάρι... Πώς δεν το σκέφτηκα νωρίτερα;».

—Έχει καλώς.

Η Ελένη θεώρησε τη συζήτηση λήξασα, λύγισε τα μακριά της πόδια, που τα είχε απλωμένα σε ένα κάθισμα, ακούμπησε το πιάτο με τα κεράσια στο τραπέζι και σηκώθηκε.

—Συνέχισε λοιπόν να μεταφράζεις και μου λες.

—Το εκπληκτικό είναι ότι ο Μ. δεν παρατήρησε τίποτε στο πρωτότυπο χειρόγραφο... είπα.

—Ε, τότε γράψε του μια επιστολή, συνέστησε. Θα κερδίσεις τις εντυπώσεις και τα εύσημα.

Και μολοντί έσπευσα να υποκριθώ ότι δεν συμφωνούσα (για

B*

Οι δούλες ετοίμασαν το σώμα του Θράμαχου, γιου της χήρας Αίτιδος, σύμφωνα με τη συνήθη μέθοδο: η φρίκη της κατασπάραξης εξαγνίστηκε με αλοιφές φυλαγμένες σε ληκύθους· χέρια με επιδέξια δάχτυλα γλίστρησαν επάνω στο ορυγμένο δέρμα να απλώσουν μύρα και αρώματα· το τύλιξαν σε λεπτό σάβανο και το έντυσαν με καθαρά ενδύματα· το πρόσωπο έμεινε ασκεπές και το σαγόκι δέθηκε με γερούς επιδέσμους για να εμποδιστεί το ανατριχιαστικό χάσμημα του θανάτου· κάτω από τη γλοιώδη γλώσσα τοποθετήθηκε ο οβολός που θα πλήρωνε τις υπηρεσίες του Χάρωνος. Έπειτα στόλισαν μια νεκρική κλίνη με μυρτιές και γιασεμιά και εναπέθεσαν το λείψανο με τα πόδια προς τη θύρα, για την αγρυπνία· το φύλαγε η τεφρή παρουσία ενός μικρού εποπτήρος Ερμή. Στην είσοδο του κήπου, το αρδάνιον αγχείον, ο αμφορέας με το

---

* «Η υφή είναι γλοιώδης· τα δάχτυλα γλίστρούν στην επιφάνεια σαν βουτηγμένα σε λάδι· στην κεντρική επιφάνεια παρατηρείται σχετική λεπτότητα των φολιδωτών στιβάδων» δηλώνει στην αρχή του δεύτερου κεφαλαίου ο Μ. σχετικά με τα παπύρινα σπαράγματα του χειρογράφου. Μήπως τυχόν κατά την επεξεργασία του παπύρου χρησιμοποιήθηκαν φύλλα προερχόμενα από διαφορετικά φυτά; (Σ.τ.Μ.)

καθιερωμένο ύδωρ, θα χρησίμευε στη δημοσιοποίηση του τραγικού συμβάντος και στον καθαρισμό των επισκεπτών, ώστε να μη μιανθούν από την επαφή με το άγνωστο. Οι μισθωμένες θρηνοδοί είχαν συντονίσει τα πολυκύμαντα άσματά τους από το μεσημέρι, όταν εντάθηκαν οι εκδηλώσεις θλίψης. Το απόγευμα μια οφιοειδής γραμμή ανθρώπων εκτεινόταν κατά μήκος του μονοπατιού στον κήπο: ο καθένας περίμενε σιωπηλά τη σειρά του, κάτω από την υγρή φύχρα των δέντρων, για να μπει στο σπίτι, να περάσει μπροστά από το νεκρό σώμα και να συλλυπηθεί τους συγγενείς. Ο Δαμίνος, του δήμου του Κλαζοβίβωνος, ο θεός του Θράμαχου, εκτελούσε χρέη αμφιτρώνα: κατείχε κάποια περιουσία σε πλοία και σε αργυρωρυχεία στο Λαύριο και η παρουσία του προσέελκυσε πλήθος ανθρώπων. Ωστόσο λίγοι προσήλθαν προς τιμήν του Μέραγρου, πατέρα του Θράμαχου, ο οποίος είχε καταδικαστεί και εκτελεστεί ως προδότης της δημοκρατίας πολλά χρόνια πριν, ή από σεβασμό προς τη χήρα Αίτιδα, η οποία είχε κληρονομήσει το όνειδος του συζύγου της.

Ο Ηρακλής Πόντωρ έφτασε κατά τη δύση του ηλίου, επειδή είχε αποφασίσει να συμμετάσχει και στην εκφορά του νεκρού, η οποία γινόταν πάντοτε νύχτα. Εισχώρησε με τελετουργική βραδύτητα στον σκοτεινό διάδρομο –διάδρομο υγρό και ψυχρό, μ’ έναν αέρα ελαιώδη, λόγω της μυρωδιάς των αρωματικών αλοιφών–, έκανε μία πλήρη περιφορά γύρω από τη σορό ακολουθώντας τα βήματα της ελικοειδούς γραμμής των επισκεπτών και αγκάλιασε σιωπηλά τον Δαμίνο και την Αίτιδα, που τον υποδέχτηκε σκεπασμένη με έναν μαύρο πέπλο και ιμάτιο με μεγάλη καλύπτρα. Δεν μίλησαν καθόλου. Ο εναγκαλισμός τους ήταν ένας ανάμεσα στους τόσους. Στη διαδρομή μπόρεσε να διακρίνει μερικούς άνδρες που γνώριζε και κάποιους

άλλους, που του ήταν άγνωστοι: εκεί βρισκόταν ο ευγενής Πραξίνος και ο γιος του, ο πάγκαλος Άντισος, που όλοι βεβαίωναν ότι ήταν ένας από τους καλύτερους φίλους του Θράμαχου· εκεί, επίσης, ο Ισιφαίνης και ο Εφιάλτης, ονομαστοί έμποροι που, χωρίς αμφιβολία, είχαν εμφανιστεί λόγω του Δαμίνου, και –μια παρουσία που μολαταύτα τον εξέπληξε– ο Μέναιχος, ο γλύπτης-ποιητής, ντυμένος με τη χαρακτηριστική ατημελησία του, ο οποίος καθυστέρησε, παραβαίνοντας την εθιμοτυπία, για να απευθύνει χαμηλόφωνα μερικές λέξεις στην Αίτιδα. Τέλος, στην έξοδο, στην υγρή ψύχρα του κήπου, του φάνηκε ότι διέκρινε το στιβαρό παρουσιαστικό του Πλάτωνος: περίμενε εκεί μεταξύ των ανδρών που δεν είχαν μπει ακόμη και συμπέρανε ότι είχε έρθει σε ανάμνηση της παλαιάς του φιλίας με τον Μέραγρο.

Η πένθιμη πομπή που ξεκίνησε για τη νεκρόπολη από την Οδό των Παναθηναίων έμοιαζε με τεράστιο κυματοειδές πλάσμα: μπροστά, η κλυδωνιζόμενη σορός, την οποία μετέφεραν τέσσερις δούλοι, σχημάτιζε το κεφάλι· πίσω, οι στενοί συγγενείς –ο Δαμίνος, η Αίτις και η Ελέα–, βυθισμένοι στη σιωπή της οδύνης, και οι αυλητές, νέοι με μαύρους χιτώνες, που περίμεναν την έναρξη της ιεροτελεστίας για να αρχίσουν να παίζουν· τέλος, οι λευκοί πέπλοι των τεσσάρων θρηνωδών. Το σώμα αποτελούσαν οι φίλοι και γνωστοί της οικογένειας, οι οποίοι προχωρούσαν σε δύο στοίχους.

Η πομπή βγήκε από το άστυ περνώντας από το Δίπυλον και εισήλθε στην Ιερά Οδό, μακριά από τα φώτα των κατοικιών, διασχίζοντας την υγρή και ψυχρή καταχνιά της νύχτας. Οι πέτρες του Κεραμεικού κυμάτισαν αναριγώντας κάτω από τις αντιλαμπές των πυρσών: εμφανίζονταν παντού μορφές θεών και ηρώων καλυμμένες από την ελαιώ-

δη απαλότητα της νυχτερινής δροσιάς, επιγραφές σε ψηλές επιτύμβιες στήλες κοσμημένες με κυματιστές μορφές και τεφροδόχοι κάλπες με βαριά περιγράμματα, πάνω στις οποίες αναρριχώνταν κισσοί. Οι δούλοι απέθεσαν προσεκτικά το πτώμα στη νεκρική πυρά. Οι αυλητές άφησαν τους πολυκύμαντους μουσικούς φθόγγους των οργάνων τους να γλιστρήσουν στον αέρα: ο χορός των θρηνηδών έσχισε ορχούμενος τα ενδύματά του, ενόσω συντόνιζε την παγερή δόνηση του άσματός του. Άρχισαν οι σπονδές προς τιμήν των χθόνιων θεών. Το κοινό διασκορπίστηκε για να παρακολουθήσει την ιεροτελεστία: ο Ηρακλής επέλεξε να σταθεί κοντά σ' ένα τεράστιο άγαλμα του Περσέα: το κομμένο κεφάλι της Μέδουσας, το οποίο ο ήρωας άδραχνε από τα φίδια των μαλλιών, βρισκόταν στο ύψος του προσώπου του κι έμοιαζε να τον ατενίζει με μάτια απλανή. Οι επικήδειες ωδές τελείωσαν, προφέρθηκαν οι τελευταίες λέξεις, και τα χρυσαφένια κεφάλια τεσσάρων πυρσών έκλιναν προς την περίμετρο της πυράς: το πολυκέφαλο Πυρ υψώθηκε συστρεφόμενο και οι πολλαπλές γλώσσες του κυμάτισαν στον ψυχρό και υγρό αέρα της Νύχτας.*

Ο άνδρας χτύπησε αρκετές φορές τη θύρα. Καθώς δεν απάντησε κανείς, χτύπησε ξανά. Στον σκοτεινό αττικό ουρανό άρχισαν να αναδύονται πολυκέφαλα τα σύννεφα. Εντέλει η θύρα άνοιξε και πίσω της εμφανίστηκε ένα

---

* «Ψυχρό» και «υγρό», όπως και κάποια κίνηση «κυματιστή» ή «πολυκύμαντη», σε όλες τις παραλλαγές της, φαίνεται ότι αποτελούν την πρυτανεύουσα είδησι αυτού του κεφαλαίου. Θα μπορούσε κάλλιστα να πρόκειται για εικόνα θάλασσας (προσιδιάζουσα στους Έλληνες). Αυτή όμως η τόσο συχνά επαναλαμβανόμενη ιδιότητα του «γλοιώδους»; Ας συνεχίσουμε παρακάτω. (Σ.τ.Μ.)

πρόσωπο λευκό, δίχως χαρακτηριστικά, τυλιγμένο σ' ένα μακρύ μελανό σάβανο. Ο άνδρας, σαστισμένος, σχεδόν περίτρομος, κόμπιασε προτού μιλήσει:

—Θέλω να δω τον Ηρακλή Πόντωρα, τον επονομαζόμενο Αποκρυπτογράφο Αινιγμάτων.

Η μορφή γλίστρησε αθόρυβα προς το σκότος και ο άνδρας, διστακτικός ακόμη, χώθηκε μέσα στο σπίτι. Έξω συνέχιζε ο ακανόνιστος κρότος των κεραυνών.

Ο Ηρακλής Πόντωρ, καθισμένος στο τραπέζι του μικρού δωματίου του, είχε σταματήσει την ανάγνωση και είχε προσηλωθεί αφηρημένα στην κυματοειδή διαδρομή μιας μεγάλης ρωγμής η οποία κατέβαινε από την οροφή ως το μέσον του απέναντι τοίχου, όταν, αίφνης, η θύρα άνοιξε μαλακά και στο πρόθυρο εμφανίστηκε η Πόνσικα.

—Μια επίσκεψη, είπε ο Ηρακλής αποκρυπτογραφώντας τις αρμονικές, κυματιστές κινήσεις των ισχνών χεριών με τα ευκίνητα δάχτυλα της προσωπίδοφόρου δούλας του. Ένας άνδρας. Θέλει να με δει.

Τα χέρια αναδεδύονταν μαζί· τα δέκα κεφάλια των δαχτύλων συνδιαλέγονταν στον αέρα.

—Ναι, ας περάσει.

Ο άνδρας ήταν ψηλός και λιπόσαρκος, τυλιγμένος σε έναν ταπεινό μάλλινο μανδύα που τον είχαν διαποτίσει οι γλοιώδεις φολίδες του νυχτερινού παγετού. Το καλοσχηματισμένο του κεφάλι αποκάλυπτε μια γυαλιστερή φαλάκρα, κι ένα προσεκτικά ψαλιδισμένο λευκό γένι κοσμούσε το πιγούνι του. Τα μάτια ήταν φωτεινά, αλλά οι ρυτίδες που τα κύκλωναν φανέρωναν γήρανση και κόπωση. Όταν η Πόνσικα αποχώρησε, πάντοτε αθόρυβα, ο νεοφερμένος, που δεν είχε πάψει να την παρατηρεί με έκφραση κατάπληξης, απευθύνθηκε στον Ηρακλή:

—Είναι άραγε σωστή η φήμη σου;

—Τι λέει η φήμη μου;

—Ότι οι Αποκρυπτογράφοι Αινιγμάτων μπορούν να διαβάσουν το πρόσωπο των ανθρώπων και την όψη των πραγμάτων σαν να ήταν γραμμένοι πάπυροι. Ότι γνωρίζουν τη γλώσσα των φαινομένων και ξέρουν να τη μεταφράσουν. Γι' αυτό κρύβει η δούλα σου την όψη της πίσω από ένα προσωπίο χωρίς φυσιογνωμία;

Ο Ηρακλής, που είχε σηκωθεί για να πάρει μια γαβάθα με φρούτα και έναν κρατήρα με κρασί, υπομειδίασε και είπε:

—Μα τον Δία, δεν θα είμαι εγώ αυτός που θα διαψεύσει μια τέτοια φήμη, όμως η δούλα μου καλύπτει το πρόσωπό της μάλλον για τη δική μου ηρεμία, παρά για τη δική της: ήταν μόλις βρέφος όταν την απήγαγαν Λυδοί ληστές, οι οποίοι, στη διάρκεια μιας νύχτας πολλαπλής μέθης, διασκέδασαν καίγοντάς της το πρόσωπο και ξεριζώνοντας τη μικρή της γλώσσα... Μπορείς να πάρεις φρούτα, αν θέλεις... Όπως φαίνεται, ένας ληστής τη σπλαχνίστηκε ή διείδε την πιθανότητα να την εμπορευτεί, και την υιοθέτησε. Κατόπιν την πούλησε ως οικέτιδα δούλα. Την αγόρασα στο σκλαβοπάζαρο πριν από δύο χρόνια. Μου αρέσει επειδή είναι σιωπηλή σαν γάτα και αποτελεσματική σαν σκύλος, όμως τα κατεστραμμένα της χαρακτηριστικά δεν με ευαρεστούν...

—Καταλαβαίνω, είπε ο άνδρας. Τη συμπονάς...

—Ω, όχι, δεν είναι αυτό, αντείπε ο Ηρακλής. Είναι που μου διασπούν την προσοχή. Τα μάτια μου συμβαίνει να δελεάζονται υπερβολικά συχνά από την πολυπλοκότητα όλων όσα βλέπουν: επί παραδείγματι, πριν φτάσεις εσύ, ατένιζα αφηρημένος τη ροή αυτής της ενδιαφέρουσας ρωγμής στον τοίχο, την κοίτη και τους παραποτάμους της,

την πηγή της... Ε, λοιπόν, το πρόσωπο της δούλας μου είναι ένας σπειροειδής, άπειρος κόμβος από ρωγμές, ένα διαρκές αίνιγμα για το ακόρεστο βλέμμα μου· κι έτσι, αποφάσισα να το κρύψω υποχρεώνοντάς τη να φοράει αυτό το δίχως χαρακτηριστικά προσωπίο. Μου αρέσει να με περιβάλλουν απλά πράγματα: το ορθογώνιο ενός τραπέζιου, οι κύκλοι των κυλίκων... μη σύνθετες γεωμετρίες. Η εργασία μου συνίσταται ακριβώς στο αντίθετο: στην αποκρυπτογράφηση του πολυσύνθετου. Όμως έλα, γείρε αναπαυτικά στο ανάκλιτρο... Σ' αυτή τη γαβάθα υπάρχουν νωποί καρποί, προπάντων γλυκά σύκα. Έχω πάθος με τα σύκα, εσύ όχι; Μπορώ επίσης να σου προσφέρω έναν κύλικα άκρατου οίνου...

Ο άνδρας, ο οποίος όλη αυτή την ώρα άκουγε τα ήρεμα λόγια του Ηρακλή με αυξανόμενη έκπληξη, πλάγιασε αργά στο ανάκλιτρο. Η σκιά του φαλακρού κεφαλιού του, προβαλλόμενη από το φως ενός λυχνariού με λάδι που βρισκόταν επάνω στο τραπέζι, ορθώθηκε σαν τέλεια σφαίρα. Η σκιά του κεφαλιού του Ηρακλή—ένας χοντρός κόλουρος κώνος με κοντά βρύα ασημένιων μαλλιών στην κορυφή—έφτανε μέχρι την οροφή.

—Να είσαι καλά. Προς το παρόν, θα δεχτώ το ανάκλιτρο, είπε ο άνδρας.

Ο Ηρακλής σήκωσε τους ώμους, απομάκρυνε μερικούς παπύρους από το τραπέζι, έφερε κοντά τον δίσκο με τα φρούτα, κάθισε και πήρε ένα σύκο.

—Σε τι μπορώ να σε βοηθήσω; ρώτησε ευγενικά.

Ένας τραχύς κεραυνός βόησε κάπου μακριά. Έπειτα από μια παύση, ο άνδρας είπε:

—Πραγματικά, δεν ξέρω. Έχω ακούσει να λένε ότι επιλύεις μυστήρια. Έρχομαι να σου προσφέρω ένα.

—Δείξ' το μου, αντέτεινε ο Ηρακλής.

—Ποιο;

—Δείξε μου το μυστήριο. Εγώ επιλύω μόνο τα μυστήρια που μπορώ να ατενίσω. Είναι κείμενο; Αντικείμενο;

Ο άνδρας πήρε πάλι εκείνη την έκφραση κατάπληξης —μέτωπο συνοφρυωμένο, χείλη μισάνοιχτα—, ενώ ο Ηρακλής αποσπούσε με μια προσεκτική δαγκωνιά το κεφάλι του σύκου.*

—Όχι, δεν πρόκειται για κάτι τέτοιο, είπε αργά. Το μυστήριο που έρχομαι να σου προσφέρω είναι κάτι που υπήρξε αλλά δεν υπάρχει πια. Μια ανάμνηση. Ή η ιδέα μιας ανάμνησης.

—Πώς θέλεις να λύσω κάτι τέτοιο; χαμογέλασε ο Ηρακλής. Εγώ μεταφράζω απλώς ό,τι μπορούν να διαβάσουν τα μάτια μου. Δεν πηγαίνω πέρα από τις λέξεις...

Ο άνδρας τον κοίταξε επίμονα, σαν να τον προκαλούσε.

—Πάντα υπάρχουν ιδέες πέρα από τις λέξεις, ακόμη και αν είναι αθέατες, είπε. Και αυτές είναι το μόνο σημαντικό.**

---

* Μεταφράζω αυτολεξεί «το κεφάλι του σύκου», παρότι δεν ξέρω πολύ καλά τι εννοεί ο ανώνυμος συγγραφέας: ίσως πρόκειται για το χονδρότερο και πιο εύσαρκο μέρος, αλλά, για τον ίδιο λόγο, μπορεί επίσης να αφορά το εγγύτερο στο στέλεχος τμήμα. Εν πάση περιπτώσει, ενδεχομένως η φράση να είναι απλώς μια λογοτεχνική προσφυγή ώστε να τονιστεί ένας λεκτικός όρος —«κεφάλι»— που μοιάζει να κερδίζει διαρκώς έδαφος ως νέα ειδητική λέξη. (Σ.τ.Μ.)

** Ανεξαρτήτως του σκοπού τον οποίο εξυπηρετούν στη μυθοπλασία του διαλόγου, αυτές οι τελευταίες φράσεις —«Υπάρχουν ιδέες πέρα από τις λέξεις», «Και αυτές είναι το μόνο σημαντικό»— μου δημιουργούν ταυτόχρονα την αίσθηση ενός μηνύματος του συγγραφέα για να υπογραμμίσει την παρουσία ειδήσεως. Ως συνήθως, ο Μ. μοιάζει να μην έχει αντιληφθεί τίποτα. (Σ.τ.Μ.)

Η σκιά της σφαίρας χαμήλωσε όταν ο άνδρας έσκυψε το κεφάλι.

—Εμείς τουλάχιστον πρεσβεύουμε την ανεξάρτητη υπαρξη των Ιδεών. Αλλά, ας συστηθώ: ονομάζομαι Διαγόρας, ανήκω στον δήμο του Μέδοντος και διδάσκω Φιλοσοφία και Γεωμετρία στη σχολή των κήπων του Ακαδήμου. Ξέρεις... την αποκαλούμενη «Ακαδήμεια». Τη σχολή που διευθύνει ο Πλάτων.

Ο Ηρακλής κούνησε καταφατικά το κεφάλι.

—Έχω ακούσει να μιλάνε για την Ακαδημία και γνωρίζω λίγο τον Πλάτωνα, είπε. Αν και πρέπει να ομολογήσω ότι τελευταία δεν τον βλέπω συχνά...

—Δεν μου κάνει εντύπωση, απάντησε ο Διαγόρας. Είναι πολύ απασχολημένος με τη σύνθεση ενός νέου βιβλίου για τον Διάλογό του περί του ιδανικού πολιτεύματος. Όμως δεν έρχομαι να σου μιλήσω γι' αυτόν, αλλά... για έναν από τους μαθητές μου: τον Θράμαχο, τον γιο της χήρας Αίτιδος· τον έφηβο που σκότωσαν οι λύκοι πριν από μερικές ημέρες... Ξέρεις ποιον εννοώ;

Το ευτραφές πρόσωπο του Ηρακλή, ημιφωτισμένο από το λυχνάρι, δεν αντικατόπτρισε καμία έκφραση. «Α, ώστε ο Θράμαχος ήταν μαθητής της Ακαδημίας» σκέφτηκε. «Γι' αυτό ο Πλάτων πήγε να συλλυπηθεί την Αίτιδα». Κούνησε πάλι καταφατικά το κεφάλι. Είπε:

—Γνωρίζω την οικογένειά του, αλλά δεν ήξερα ότι ο Θράμαχος ήταν μαθητής της Ακαδημίας...

—Ήταν, απάντησε ο Διαγόρας. Και καλός μαθητής μάλιστα.

Ο Ηρακλής έπλεξε τα χοντρά του δάχτυλα και είπε:

—Και το μυστήριο που έρχεσαι να μου προσφέρεις σχετίζεται με τον Θράμαχο...

—Ευθέως, παραδέχτηκε ο φιλόσοφος.

Ο Ηρακλής έμεινε σκεπτικός για μια στιγμή. Έπειτα έκανε μίαν αόριστη χειρονομία:

—Έχει καλώς. Διηγήσου τό μου όσο καλύτερα μπορείς και ύστερα βλέπουμε.

Το βλέμμα του Διαγόρα του Μέδοντος χάθηκε στο οξύ-ληκτο περίγραμμα της φλόγας που υψωνόταν πυραμιδοειδής πάνω από το φιτίλι του λυχναριού, ενώ η φωνή του ξεχώριζε μία μία τις λέξεις:

—Ήμουν ο κύριος σύμβουλος του και ένιωθα περήφανος γι' αυτόν. Ο Θράμαχος διέθετε όλες τις ευγενείς ιδιότητες τις οποίες απαιτεί ο Πλάτων από όσους επιζητούν να μεταβληθούν σε σοφούς φύλακες της πόλεως: τέτοιο κάλλος μόνο κάποιος ευλογημένος από τους θεούς μπορεί να το διαθέτει· ήξερε να διαλέγεται με ευφυΐα· οι ερωτήσεις του ήταν πάντοτε εύστοχες· η συμπεριφορά του υποδειγματική· το πνεύμα του παλλόταν σε αρμονία με τη μουσική, και το λυγρό του σώμα είχε σμιλευτεί αθλούμενο στο γυμνάσιο... Σε λίγο θα συμπλήρωνε την ηλικία της εφηβείας και φλεγόταν από ανυπομονησία να υπηρετήσει την Αθήνα στρατευόμενος. Παρότι θλιβόμουν στη σκέψη ότι σύντομα θα εγκατέλειπε την Ακαδημία, γιατί τον είχα σε εκτίμηση, η καρδιά μου αγαλλίαζε γνωρίζοντας ότι η ψυχή του είχε ήδη μάθει όλα όσα ήμουν σε θέση να του διδάξω και ήταν πανέτοιμη να γνωρίσει τη ζωή...

Ο Διαγόρας έκανε παύση. Το βλέμμα του δεν αποτραβιόταν από τον ήσυχο κυματισμό της φλόγας. Συνέχισε με εξασθενημένη φωνή:

—Και τότε, πριν από έναν περίπου μήνα, άρχισα να αντιλαμβάνομαι ότι κάτι περίεργο του συνέβαινε... Φαινόταν ανήσυχος. Δεν συγκεντρωνόταν στα μαθήματα· αντιθέτως, στεκόταν σε απόσταση από τους υπόλοιπους

συμμαθητές του, στηριγμένος στον μακρινότερο από τον άβακα τοίχο, αδιαφορώντας για το δάσος των χεριών που σηκώνονταν σαν μακρύλαιμα κεφάλια όταν έκανα κάποια ερώτηση, λες και δεν τον ένοιαζε πλέον η γνώση... Στην αρχή δεν θέλησα να δώσω υπερβολική σημασία στη συμπεριφορά του: ξέρεις ότι σε αυτή την ηλικία τα προβλήματα είναι πολλαπλά και ότι αναβλύζουν κι εξαφανίζονται με ήπια ταχύτητα. Όμως αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος εξακολούθησε και μάλιστα επιδεινώθηκε. Απουσίαζε συχνά από τις παραδόσεις, δεν εμφανιζόταν στο Γυμνάσιο... Ορισμένοι συμμαθητές του είχαν επίσης προσέξει την αλλαγή, αλλά δεν ήξεραν σε τι να την αποδώσουν. Μήπως ήταν άρρωστος; Αποφάσισα να του μιλήσω κατά μόνας... μολονότι πίστευα ακόμη ότι το πρόβλημά του θα ήταν παροδικό... ερωτικής φύσεως ίσως... με καταλαβαίνεις... είναι σύνηθες σ' αυτή την ηλικία...

Ο Ηρακλής ξαφνιασθηκε όταν παρατήρησε ότι το πρόσωπο του Διαγόρα κοκκίνιζε σαν εφήβου. Τον είδε να ξεροκαταπίνει προτού συνεχίσει:

—Κάποιο απόγευμα, σ' ένα διάλειμμα μεταξύ μαθημάτων, τον βρήκα μόνο του στον κήπο, δίπλα στο άγαλμα της Σφίγγας...

Το αγόρι καθόταν παράξενα ασάλευτο ανάμεσα στα δέντρα. Έμοιαζε να κοιτάει στοχαστικά το πέτρινο κεφάλι της γυναίκας με σώμα λιονταριού και φτερά αετού, αλλά η παρατεινόμενη ακινησία του –τόσο παρόμοια με αυτήν του αγάλματος– έδινε την εντύπωση ότι ο νους του βρισκόταν πολύ μακριά από εκεί. Σ' εκείνη τη στάση τον συνέλαβε ο άνδρας: όρθιον, με τα χέρια κολλητά στο σώμα, το κεφάλι ελαφρώς σκυφτό, τους αστραγάλους ενωμένους. Το δειλινό ήταν ψυχρό, ωστόσο το αγόρι φορού-

σε μόνο ένα ελαφρύ ένδυμα, κοντό σαν τους σπαρτιατικούς, δωρικούς χιτώνες, που ανάδευε στον άνεμο, αφήνοντας γυμνούς τους λευκούς βραχίονες και τους μηρούς του. Οι καστανοί βόστρυχοι ήταν δεμένοι με μια ταινία. Φορούσε ωραία δερμάτινα σανδάλια. Ο άνδρας πλησίασε με εξημμένη περιέργεια, αλλά το αγόρι αντιλήφθηκε την παρουσία του και στράφηκε προς το μέρος του:

—Α, δάσκαλε Διαγόρα. Εδώ ήσουν...

Και άρχισε να απομακρύνεται. Όμως ο άνδρας είπε:

—Περίμενε, Θράμαχε... Ότι ήθελα να σου μιλήσω ιδιαιτέρως.

Το αγόρι κοντοστάθηκε με την πλάτη —τις λευκές γυμνές ωμοπλάτες— γυρισμένη και στράφηκε αργά. Ο άνδρας, που προσπαθούσε να φανεί στοργικός, πρόσεξε την ακαμψία των απαλών μελών και του χαμογέλασε καθησυχαστικά. Είπε:

—Δεν είσαι ελαφρά ντυμένος; Ο καιρός είναι λίγο ψυχρός για το λεπτό ένδυμά σου...

—Δεν αισθάνομαι κρύο, δάσκαλε Διαγόρα.

Ο άνδρας χάιδεψε τρυφερά το κυματοειδές, μυώδες περίγραμμα του αριστερού βραχίονα του μαθητή του.

—Είσαι βέβαιος; Το δέρμα σου είναι παγωμένο, καημένο μου παιδί... και δείχνεις να τρέμεις.

Πλησίασε ακόμη περισσότερο, με εφόδιο το θάρρος που του έδινε η στοργή την οποία ένιωθε γι' αυτόν, και με μια απαλή χειρονομία, μια σχεδόν μητρική κίνηση των δαχτύλων, παραμέρισε τους καστανούς βοστρύχους που σχημάτιζαν έλικες στο μέτωπο. Έμεινε για άλλη μια φορά έκθαμβος από το κάλλος εκείνου του αψεγάδιαστου προσώπου, από την ομορφιά εκείνων των μελιών ματιών που τον ατένιζαν τρεμοπαίζοντας. Είπε:

—Άκουσε, παιδί μου: οι συμμαθητές σου κι εγώ έχου-

με προσέξει ότι κάτι σου συμβαίνει. Τώρα τελευταία δεν είσαι ο ίδιος...

—Όχι, δάσκαλε, εγώ...

—Άκουσε, επέμεινε ήπια ο άνδρας και χάιδεψε το λείο, ωοειδές πρόσωπο του αγοριού, πιάνοντάς το με αβρότητα από το πιγούνι, όπως ανασηκώνει κανείς ένα κύπελλο από ατόφιο χρυσάφι. Είσαι ο καλύτερος μαθητής μου κι ένας δάσκαλος γνωρίζει άριστα τον καλύτερο μαθητή του. Πάει τώρα ένας μήνας σχεδόν που μοιάζει να μη σ' ενδιαφέρει τίποτα, δεν συμμετέχεις στους παιδαγωγικούς διαλόγους... Περίμενε, μη με διακόπτεις... Έχεις απομακρυνθεί από τους συμμαθητές σου, Θράμαχε... Εμφανώς κάτι σου συμβαίνει, παιδί μου. Πες μου μόνο τι είναι και ορκίζομαι ενώπιον των θεών ότι θα φροντίσω να σε βοηθήσω, μια που οι δυνάμεις μου δεν είναι λιγοστές. Δεν θα το πω σε κανέναν, εάν δεν θέλεις. Σου δίνω τον λόγο μου. Όμως έχε μου εμπιστοσύνη...

Τα καστανά μάτια του αγοριού είχαν στυλωθεί ορθάνοιχτα στα μάτια του άνδρα. Ίσως υπέρ το δέον ανοιχτά. Για μια στιγμή όλα ήταν σιωπηλά και ήρεμα. Τότε το αγόρι σάλεψε αργά τα ρόδινα, υγρά και κρύα χείλη του, σαν να ετοιμαζόταν να μιλήσει, αλλά δεν είπε τίποτα. Τα μάτια του εξακολουθούσαν να είναι διεσταλμένα, εξέχοντα, σαν βολβοί από ελεφαντοστούν με πελώριες μαύρες κόρες. Ο άνδρας πρόσεξε κάτι το αλλόκοτο σ' εκείνα τα μάτια και τόσο απορροφήθηκε ενώ τα παρατηρούσε, ώστε μετά βίας ένιωσε ότι το αγόρι οπισθοχωρούσε μερικά βήματα χωρίς να αποσύρει το βλέμμα του, με το λευκό σώμα ακόμη άκαμπτο και τα χείλη σφιγμένα...

Ο άνδρας συνέχισε να μένει ακίνητος πολλήν ώρα αφότου το αγόρι είχε τραπεί σε φυγή.

* * *